

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΣΧΟΛΗ ΚΑΤΗΧΗΤΩΝ - ΕΤΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ

Λέκτορας π. Θεόδωρος Ι. Κουμαριανός

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΤ' ΕΠΙΛΟΓΗΝ

Τὸ κείμενο τῆς Θείας Λειτουργίας:

Ἱερατικόν, Αἱ Θεῖαι Λειτουργίαι Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Βασιλείου τοῦ Μεγάλου καὶ τῶν Προηγησιασμένων Ἐκδ. Ἀποστ. Διακονίας Ἐκκλ. Ἑλλάδος.
Κογκούλη, Ἰ. Β., Οἰκονόμου, Χ. Κ., Σκαλτσῆ, Π. Ι. Ἡ Θεία Λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Ἐκδόσις Ο.Χ.Α. «Λυδία».

Πατερικὰ ἐρμηνευτικὰ συγγράμματα:

Ἀγ. Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, Μυσταγωγικαὶ Κατηχήσεις (ἐκφωνήθηκαν περὶ τὸ 350). Εἰσαγωγή, σχόλια Γ. Π. Πατρώνου. Ἐκδ. Ἀποστ. Διακονίας Ἐκκλ. Ἑλλάδος.

Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, Περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας (πρωτοεμφανίζονται στὴν Συρία, τέλη ε' αἰ.). Δύο ἐκδόσεις: 1) Εἰσαγωγή, μετάφρ. Π. Χρήστου. Πατερικὲς Ἐκδόσεις «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς». 2) Εἰσαγωγή, μετάφρ. Ἰ. Σακαλῆ. Ἐκδ. Π. Πουρναρᾶ.

Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, Μυσταγωγία (συγγράφεται περὶ τὸ 628-630). Εἰσαγωγή, σχόλια πρωτ. Δημ. Στανιλοάε. Ἐκδ. Ἀποστ. Διακονίας Ἐκκλ. Ἑλλάδος.

Νικολάου Καβάσιλα, «Εἰς τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν» (συγγράφεται περὶ τὸ 1350). Δύο ἐκδόσεις: 1) Μετάφρ. Ἀ. Γ. Γαλίτη: «Ἐρμηνεῖα τῆς Θείας Λειτουργίας», Ἐκδ. Ὁρθόδοξος Κυψέλη. 2) Εἰσαγωγή, μετάφρ. Π. Χρήστου. Πατερικὲς Ἐκδόσεις «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς».

Θεολογικὲς μελέτες:

Βασιλείου, ἀρχιμ., Εἰσοδικόν, Στοιχεῖα λειτουργικῆς βιώσεως τοῦ μυστηρίου τῆς ἐνότητος μέσα στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Ἱερὰ Μονὴ Σταυρονικήτα, Ἅγιον Ὅρος 1974.

Γρηγορίου ἱερομονάχου, Ἡ Θεία Εὐχαριστία καὶ ἡ Θεία Κοινωνία. Ἅγιον Ὅρος 2001.

- Γρηγορίου ιερομονάχου, *Ὁ Ἐκκλησιασμός*. Ἅγιον Ὄρος 1991.
- Γρηγορίου ιερομονάχου, *Ἡ Θεία Λειτουργία*. Ἀθήναι 1982.
- Γρηγορίου ιερομονάχου, *Ἡ Λειτουργία τῆς Εὐχαριστίας τοῦ Θεοῦ*. Ἀθήναι 1971.
- (Ζηζιούλα), Ἰωάννη, μητρ. Περγάμου, *Συμβολισμός καὶ ρεαλισμός στὴν Ὁρθόδοξη Λατρεία (ἰδιαίτερα στὴ Θ. Εὐχαριστία)*. Σύναξη 71(1999)6-21.
- (Ζηζιούλα), Ἰωάννη, μητρ. Περγάμου, *Ἀποκάλυψη καὶ φυσικὸ περιβάλλον*. Σύναξη 56(1995)13-21.
- (Ζηζιούλα), Ἰωάννη, μητρ. Περγάμου, *Εὐχαριστία καὶ βασιλεία τοῦ Θεοῦ*. Σύναξη 49(1994)7-18, 51(1994)83-101, 52(1994)81-97.
- Ζηζιούλα, Ἰωάννου Δ., μητρ. Περγάμου, *Ἡ κτίση ὡς εὐχαριστία*. Ἐκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήναι 1992.
- Μαυρόπουλου, Δημητρίου, «*Εἰς Πνεύματος Ἁγίου κοινωνίαν*», Προσεγγίσεις στὴν Θεία Λειτουργία. Ἐκδόσεις Δόμος, Ἀθήναι 2013.
- Μαυρόπουλου, Δημητρίου, *Διερχόμενοι διὰ τοῦ Ναοῦ, Μαθήματα Κατήχησης γιὰ ἐνηλίκους*. Ἐκδόσεις Δόμος, Ἀθήναι 2013.
- Σμέμαν, Ἀλεξάνδρου, *Ἡ ἐκκλησία προσευχομένη*. Ἐκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήναι 1991.
- Σμέμαν, Ἀλεξάνδρου, *Εὐχαριστία*. Ἐκδ. β' βελτιωμένη, μετφρ. Ἰ. Ροηλίδης. Ἐκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήναι 2000.
- Σμέμαν, Ἀλεξάνδρου, *Γιὰ νὰ ζήσῃ ὁ κόσμος*. Μετφρ. Ζήσιμος Λορεντζάτος. Ἐκδ. Δόμος.

ΜΑΘΗΜΑ ΠΡΩΤΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ

ΣΤΑΘΜΟΙ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ

Α' - Γ' αἰῶνες

Καινὴ Διαθήκη

ἅγ. Κλήμης Ρώμης (92-101)

ἅγ. Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος, ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας (Ἐπιστολαί, περὶ τὸ 110)

ἅγ. Ἰουστίνος, φιλόσοφος καὶ μάρτυς (περὶ τὸ 150, Ἀθήναι, Ρώμη)

ἅγ. Ἰππόλυτος, ἐπίσκοπος Ρώμης (περὶ τὸ 215, Ρώμη, Ἀλεξάνδρεια)

Δ' - Η' αἰῶνες

ἅγ. Κύριλλος Ἱεροσολύμων (περὶ τὸ 350)

Διαταγαὶ τῶν Ἀποστόλων (Δ' αἰ., Ἀντιόχεια)

Μέγας Βασίλειος (†379, Καισάρεια Καππαδοκίας)

ἄγ. Γρηγόριος ὁ Θεολόγος (†390, Καππαδοκία, Κωνσταντινούπολις)

ἄγ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος (381-398 Ἀντιόχεια, 398-407 Κωνσταντινούπολις)

Θεόδωρος Μοψουεστίας (383-392, Ἀντιόχεια)

ἄγ. Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής (580-662, Κωνσταντινούπολις)

ἄγ. Γερμανὸς Α΄ πατρ. Κωνσταντινουπόλεως (†733)

Θ' - ΙΕ' αἰῶνες

1453 Ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως

1526 πρώτη ἔντυπη ἔκδοση Θείων Λειτουργιῶν

Νικόλαος καὶ Θεόδωρος, ἐπίσκοποι Ἀνδίδων (Παμφυλία, περὶ τὸ 1090)

ἄγ. Φιλόθεος Κόκκινος πατρ. Κωνσταντινουπόλεως (1353-1376)

ἄγ. Νικόλαος Καβάσιλας (1350, Θεσσαλονίκη, Κωνσταντινούπολις)

ἄγ. Συμεὼν Θεσσαλονίκης (1410-1429, Κωνσταντινούπολις, Θεσσαλονίκη)

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ - ΣΥΝΑΞΙΣ

Πράξεις τῶν Ἀποστόλων β΄, 46

«καθ' ἡμέραν τε προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἱερῷ

κλῶντές τε κατ' οἶκον ἄρτον

μετελάμβανον τροφῆς ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι καρδίας»

Λειτουργία τοῦ λόγου

«καθ' ἡμέραν τε προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἱερῷ»

Λειτουργία τῆς εὐχαριστίας

«κλῶντές τε κατ' οἶκον ἄρτον

μετελάμβανον τροφῆς ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι καρδίας»

Λειτουργία τοῦ λόγου - Λειτουργία τῆς εὐχαριστίας

Λειτουργία τῶν κατηχομένων - Λειτουργία τῶν πιστῶν

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

ΠΡΟΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΜΕΡΟΣ: Ἡ Πρόθεσις

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΜΕΡΟΣ: Ἀντίφωνα

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ: Λειτουργία τοῦ λόγου

Μικρὰ εἴσοδος

Ἀναγνώσματα

Κήρυγμα

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ: Λειτουργία τῆς εὐχαριστίας

Μεγάλη εἴσοδος - Εἴσοδος τῶν τιμίων δώρων

«Προσκομιδὴ» - προετοιμασία

Ἀναφορά - καθαγιασμός τῶν τιμίων δώρων

Μετάληψις

Ἀπόλυσις

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Α. ΠΡΟΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΜΕΡΟΣ: Η ΠΡΟΘΕΣΙΣ

Ἡ προετοιμασία τῶν τιμίων δώρων γιὰ τὴν Θεία Λειτουργία.

Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς Θείας Λειτουργίας, συνήθως κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ Ὁρθρου, ὁ ἱερέας μαζὶ μὲ τὸν διάκονο στὴν «πρόθεση» προετοιμάζουν τὰ τίμια δῶρα, τὸν ἄρτο καὶ τὸν οἶνο.

Ἐπιλέγουν μεταξὺ τῶν πολλῶν προσφορῶν τῶν χριστιανῶν τὸν καταλληλότερο ἄρτο («πρόσφορο» ἢ «προσφορά»), ἀποκόπτουν τὸ κεντρικὸ μέρος («ἀμνός») καὶ τὸ ἀποθέτουν ἐπάνω στὸ ἅγιο δισκάριο. Ἐπιχέουν οἶνο καὶ ὕδωρ στὸ ἅγιο ποτήριο. Μνημονεύουν ὀνόματα ἁγίων καὶ χριστιανῶν, ζώντων καὶ κεκοιμημένων. Καλύπτουν τὰ τίμια δῶρα μὲ τὰ ἅγια καλύμματα καὶ ἀναπέμπουν τὴν Εὐχὴ τῆς προθέσεως.

Β. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Ἐναρκτήριος εὐλογία: «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία . . . »

Μεγάλη συναπτὴ ὑπὸ τοῦ διακόνου: «Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν» - Εὐχὴ α' ἀντιφώνου

Ἀντίφωνον α'

Μικρὰ συναπτὴ: «Ἐτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ . . . » - Εὐχὴ β' ἀντιφώνου

Ἀντίφωνον β'

Μικρὰ συναπτὴ - Εὐχὴ γ' ἀντιφώνου

Ἀντίφωνον γ' - Μικρὰ εἴσοδος - «Σοφία. Ὁρθοί» - Εἰσοδικόν

Ἀπολυτίκια - Κοντάκιον - Τρισάγιος ὕμνος: «Ἅγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος ἐλέησον ἡμᾶς.»

Γ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Εἴσοδος ἢ μικρὰ εἴσοδος - Τρισάγιος ὕμνος

Ἀποστολικὸ ἀνάγνωσμα

Εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα

Κήρυγμα

Ἐκτενὴς ἱκεσία: «Εἶπωμεν πάντες ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς . . .»

Συναπτὴ καὶ Εὐχὴ ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων - ἀπόλυσις κατηχουμένων

Συναπτὴ καὶ δύο Εὐχὲς πιστῶν (α' καὶ β')

Δ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΣ

Χερουβικὸς ὕμνος - ἰλαστήριος Εὐχὴ - θυμιάσις

Εἴσοδος τῶν τιμίων δώρων ἢ μεγάλη εἴσοδος

Συναπτὴ ὑπὸ τοῦ διακόνου: «Πληρώσωμεν τὴν δέησιν ἡμῶν τῷ Κυρίῳ» - «Εὐχὴ προσκομιδῆς» (προετοιμασίας)

Ἀσπασμὸς τῆς ἀγάπης: «Ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους . . .»

«Τὰς θύρας, τὰς θύρας ἐν σοφίᾳ πρόσχωμεν.»

Σύμβολον τῆς πίστεως: «Πιστεύω εἰς ἓνα Θεὸν . . .»

«Στῶμεν καλῶς· στῶμεν μετὰ φόβου· πρόσχωμεν· τὴν ἁγίαν ἀναφορὰν ἐν εἰρήνῃ προσφέρειν.»

«Ἐλεον εἰρήνης, θυσίαν αἰνέσως.»

Δ.1. Η ΑΝΑΦΟΡΑ

Δ.1.1. ΠΡΟΑΝΑΦΟΡΑ

Ὁ ἱερεὺς εὐλογεῖ: «Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν»

Ὁ λαός: «Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου»

Ὁ ἱερεὺς: «Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας»

Ὁ λαός: «Ἐχωμεν πρὸς τὸν Κύριον»

Ὁ ἱερεὺς: «Εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ»

Ὁ λαός: «Ἄξιον καὶ δίκαιον»

Δ.1.2. ΕΥΧΗ ΤΗΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ

Συνοπτικά:

Α' Εὐχαριστία καὶ δοξολογία πρὸς τὸν τριαδικὸ Θεό.

Β' Ἀνάμνησις τῆς ἐν Χριστῷ θείας οἰκονομίας.

Γ' Ἐπικλήσις τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ καθαγιασμὸς τῶν τιμίων δώρων.

Δ' Μνημονεύσεις ἢ δίπτυχα ἁγίων καὶ κεκοιμημένων καὶ ζώντων χριστιανῶν.

Δοξολογική κατάληξις τῆς Εὐχῆς τῆς Αναφορᾶς.

Πρῶτο μέρος: Εὐχαριστία καὶ δοξολογία πρὸς τὸν τριαδικὸ Θεό

α') γιὰ τὴν δημιουργία τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τοῦ μὴ ὄντος,

β') γιὰ τὴν ἰδιαίτερον φροντίδα Του (θεία οἰκονομία) πρὸς τὸν παραπεσόντα ἄνθρωπο,

γ') γιὰ ὅλων τῶν εἰδῶν τὶς εὐεργεσίες Του πρὸς ἡμᾶς, γνωστὲς καὶ ἄγνωστες, φανερὲς καὶ ἀφανεῖς,

πρὸς τὸν Θεό, τὸν ὁποῖο ὑμνοῦν οἱ ἅγιοι ἄγγελοι, τὰ χερουβὶμ καὶ τὰ σεραφίμ «Τὸν ἐπινίκιον ὕμνον ἄδοντα, βοῶντα, κεκραγότα καὶ λέγοντα»

«Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος, κύριος σαβαώθ, πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης σου. Ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου, ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις.»

Δεύτερο μέρος: Ανάμνησις τῆς ἐν Χριστῷ θείας οἰκονομίας.

Δοξολογία πρὸς τὸν Θεὸ Πατέρα καὶ ἀνάμνησις ἰδιαίτερον τῆς ἐν Χριστῷ θείας οἰκονομίας, ὁ ὁποῖος ἔγινε ἄνθρωπος καὶ μᾶς ἐδίδαξε καὶ μᾶς ἀπεκάλυψε ὅλην τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς, μᾶς ἔδειξε τὴν ὁδὸ τῆς σωτηρίας, καὶ τὴν τελευταία νύκτα τῆς ἐπὶ γῆς παρουσίας Του μᾶς παρέδωσε τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας:

«Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα . . .»

«Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτό ἐστὶ τὸ αἷμά μου . . .»

«Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν»

«Μεμνημένοι τοίνυν τῆς σωτηρίου ταύτης ἐντολῆς καὶ πάντων τῶν ὑπὲρ ἡμῶν γεγεννημένων . . .

Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέροντες κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα

σε ὑμνοῦμεν, σε εὐλογοῦμεν, σοὶ εὐχαριστοῦμεν καὶ δεόμεθά σου, ὁ Θεὸς ἡμῶν.»

Τρίτο μέρος: Ἐπίκλησις τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ καθαγιασμὸς τῶν τιμίων δώρων.

«. . . παρακαλοῦμέν σε καὶ δεόμεθα καὶ ἱκετεύομεν· κατάπεμψον τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα καὶ ποιήσον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον . . . τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ . . .

ὥστε γενέσθαι τοῖς μεταλαμβάνουσιν εἰς νῆψιν ψυχῆς, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, εἰς κοινωνίαν τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος, εἰς βασιλείας οὐρανῶν πλήρωμα, εἰς παρρησίαν τὴν πρὸς σέ, μὴ εἰς κρῖμα ἢ εἰς κατάκριμα.»

Τέταρτο μέρος: Μνημονεύσεις ἢ δίπτυχα ἁγίων καὶ κεκοιμημένων καὶ ζώντων χριστιανῶν.

Μνημονεύσεις ἁγίων γενικῶς καὶ ὀνομαστικῶς

«Ἐξαιρέτως τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας»

«τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, προφήτου, προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ . . .»

Μνημονεύσεις κεκοιμημένων χριστιανῶν γενικῶς καὶ ὀνομαστικῶς

«Ἐν πρώτοις μνήσθητι, Κύριε, τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν . . . ὃν χάρισαι ταῖς ἁγίαις σου ἐκκλησίαις . . . καὶ ὧν ἕκαστος κατὰ διάνοιαν ἔχει καὶ πάντων καὶ πασῶν.»

Μνημονεύσεις ζώντων χριστιανῶν γενικῶς καὶ ὀνομαστικῶς

«Μνήσθητι, Κύριε, τῆς πόλεως . . . πλεόντων, ὁδοιπορούντων, νοσοῦντων, καμνόντων . . . τῶν καρποφορούντων καὶ καλλιεργούντων ἐν ταῖς ἁγίαις σου ἐκκλησίαις καὶ μεμνημένων τῶν πενήτων . . .»

Δοξολογικὴ κατάληξις τῆς Εὐχῆς τῆς Ἀναφορᾶς:

«Καὶ δὸς ἡμῖν ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ δοξάζειν καὶ ἀνυμνεῖν τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.»

Δ. 2. Η ΘΕΙΑ ΜΕΤΑΛΗΨΙΣ

Εὐλογία: «Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν»

Συναπτὴ ὑπὸ τοῦ διακόνου: «Πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες . . .» - Εὐχὴ πρὸ τῆς θείας μεταλήψεως

«Καὶ καταξίωσον ἡμᾶς, δέσποτα, μετὰ παρρησίας ἀκατακρίτως τολμᾶν ἐπικαλεῖσθαί σε, τὸν ἐπουράνιον Θεόν, Πατέρα καὶ Λέγειν»

«Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς . . .»

«Εἰρήνη πᾶσι» «Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνωμεν»

Εὐχὴ κεφαλοκλισίας

«Πρόσχωμεν»

«Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις»

«Εἷς ἅγιος, εἷς Κύριος, Ἰησοῦς Χριστός, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς.»

Θεία μετάληψις κατὰ τάξιν

«Μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθετε»

«Σῶσον, ὁ Θεός, τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου»

«Ὁρθοί. Μεταλαμβάνοντες τῶν θείων, ἁγίων, ἀχράντων, ἀθανάτων, ἐπουρανίων καὶ

ζωοποιῶν, φρικτῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων ἀξίως εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ.»
Εὐχή εὐχαριστίας μετὰ τὸ μεταλαβεῖν πάντας
«Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν . . .»

Ε. Η ΑΠΟΛΥΣΙΣ

Ἀπόλυσις: «Ἐν εἰρήνῃ προέλθωμεν»

Ὅπισθάμβωνος Εὐχή: «Ὁ εὐλογῶν τοὺς εὐλογοῦντάς σε, Κύριε, . . .»

«Εὐλογία Κυρίου καὶ ἔλεος αὐτοῦ ἐφ' ὑμᾶς τῇ αὐτοῦ χάριτι . . .»

«Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν ταῖς πρεσβείαις τῆς παναχράντου καὶ παναμώμου ἁγίας αὐτοῦ Μητρὸς· δυνάμει τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιῶν σταυροῦ· προστασίαις . . .»

Η ΑΡΧΑΙΑ ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

ἄγ. Ἰουστίνος φιλόσοφος καὶ μάρτυς (περὶ τὸ 150): «Ἀπολογία Α΄», κεφ. 65, 66 καὶ 67.

τῇ τοῦ ἡλίου λεγομένη ἡμέρᾳ πάντων ... ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέλευσις γίνεται

καὶ τὰ ἀπομνημονεύματα τῶν ἀποστόλων, ἃ καλεῖται εὐαγγέλια, ἢ τὰ συγγράμματα τῶν προφητῶν ἀναγινώσεται, μέχρις ἐγχωρεῖ·

εἶτα ... ὁ προεστὼς διὰ λόγου τὴν νοουθεσίαν καὶ πρόκλησιν τῆς τῶν καλῶν τούτων μιμήσεως ποιεῖται·

ἔπειτα ἀνιστάμεθα κοινῇ πάντες καὶ εὐχὰς πέμπομεν

κοινὰς εὐχὰς ποιησόμενοι ... ὑπὲρ τε ἑαυτῶν ... καὶ ἄλλων πανταχοῦ πάντων εὐτόνως, ὅπως καταξιωθῶμεν τὰ ἀληθῆ μαθόντες καὶ δι' ἔργων ἀγαθοὶ πολιτευταί

καὶ φύλακες τῶν ἐντεταλμένων εὑρεθῆναι, ὅπως τὴν αἰώνιον σωτηρίαν σωθῶμεν

καὶ ... παυσαμένων ἡμῶν τῆς εὐχῆς ἀλλήλους φιλήματι ἀσπαζόμεθα

ἄρτος προσφέρεται καὶ οἶνος καὶ ὕδωρ·

καὶ ὁ προεστὼς εὐχὰς ὁμοίως καὶ εὐχαριστίας, ὅση δύναμις αὐτῷ, ἀναπέμπει· αἶνον

καὶ δόξαν τῷ πατρὶ τῶν ὅλων διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ

ἁγίου ἀναπέμπει καὶ εὐχαριστίαν ὑπὲρ τοῦ κατηξιῶσθαι τούτων παρ' αὐτοῦ ἐπὶ πολὺ ποιεῖται

καὶ ὁ λαὸς ἐπευφημεῖ λέγων τὸ ἀμήν· τὸ δὲ ἀμήν τῇ ἐβραϊδὶ φωνῇ τὸ γένοιτο σημαίνει

οἱ καλούμενοι παρ' ἡμῖν διάκονοι διδόνασιν ἑκάστῳ τῶν παρόντων μεταλαβεῖν ἀπὸ τοῦ εὐχαριστηθέντος ἄρτου καὶ οἴνου καὶ ὕδατος

καὶ ἡ διάδοσις καὶ ἡ μετάληψις ἀπὸ τῶν εὐχαριστηθέντων ἑκάστῳ γίνεται· καὶ τοῖς οὐ παροῦσι διὰ τῶν διακόνων πέμπεται.

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

ἄγ. Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής (580-662):

«Μυσταγωγία» (628-630).

ἡ ἅγια τῆς Ἐκκλησίας σύναξις

ἡ πρώτη εἰς τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν τοῦ ἀρχιερέως καὶ τοῦ λαοῦ εἴσοδος

ἡ ἀνάβασις εἰς τὸν ἱερατικὸν θρόνον

τὰ θεῖα ἀναγνώσματα, τὸ ἐν νόμῳ καὶ προφήταις δηλούμενον μυστήριον, τὰ θεῖα

ἄσματα, αἱ τῆς εἰρήνης προσφωνήσεις καὶ ἡ ἀνάγνωσις τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου

ὁ ἀρχιερεὺς κάτεισι τοῦ θρόνου καὶ ἡ τῶν κατηχουμένων καὶ τῶν λοιπῶν, τῶν

ἀναξίων τῆς θείας τῶν μυστηρίων θεωρίας, ἀπόλυσις τε καὶ ἐκβολὴ διὰ τῶν

λειτουργῶν (=διακόνων) γίγνεται

ἡ κλείσις τῶν θυρῶν τῆς ἁγίας ἐκκλησίας

ἡ τῶν ἁγίων καὶ σεπτῶν μυστηρίων εἴσοδος

ὁ πᾶσι προσφωνούμενος θεῖος καὶ πνευματικὸς ἀσπασμός

ἡ τοῦ θεοῦ συμβόλου τῆς πίστεως γινομένη παρὰ πάντων ὁμολογία

οἱ τῶν αἰσθητῶν καὶ τῶν νοητῶν λόγοι, οἱ ἐπὶ τὴν γνῶσιν τῆς ἐκφανοῦς ἄγοντες

θεολογίας· ὁμοτίμως τοῖς ἁγίοις ἀγγέλοις καὶ συμφώνως αὐτοῖς ἀσιγήτως ἡ τρισσὴ

τοῦ ἁγιασμοῦ τῆς θείας ὑμνολογίας ἐκβόησις παρὰ παντὸς τοῦ πιστοῦ λαοῦ

ἡ ἅγια προσευχὴ τοῦ Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς

ἡ παρὰ παντὸς τοῦ λαοῦ γινομένη ὁμολογία τοῦ Εἰς ἅγιος, εἰς Κύριος, ...

ἡ ἅγια μετάληψις τῶν ἀχράντων καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων πρὸς τὴν ἄγνωστον

ἀγνώστως ἄγει μονάδα, τῇ χάριτι ἐνωθέντας καὶ κατὰ μέθεξιν πρὸς αὐτὴν

ὁμοιωθέντας

ΜΑΘΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

ἄγ. Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος, ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας (Ἐπιστολαί, περὶ τὸ 110)

ἄγ. Ἰουστίνος, φιλόσοφος καὶ μάρτυς (περὶ τὸ 150, Ἀθῆναι, Ρώμη)

ἄγ. Κύριλλος Ἱεροσολύμων (περὶ τὸ 350)

Θεόδωρος Μοψουεστίας (383-392, Ἀντιόχεια)

ἄγ. Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής (580-662, Κωνσταντινούπολις)

ἄγ. Γερμανὸς Α΄ πατρ. Κωνσταντινουπόλεως (+733)

Νικόλαος καὶ Θεόδωρος, ἐπίσκοποι Ανδίδων (Παμφυλία, περὶ τὸ 1090)
ἄγ. Φιλόθεος Κόκκινος πατρ. Κωνσταντινουπόλεως (1353-1376)
ἄγ. Νικόλαος Καβάσιλας (1350, Θεσσαλονίκη, Κωνσταντινούπολις)
ἄγ. Συμεὼν Θεσσαλονίκης (1410-1429, Κωνσταντινούπολις, Θεσσαλονίκη)

Ἡ Θεία Λειτουργία εἶναι ἡ σύναξις τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας.
Ἡ Θεία Λειτουργία εἶναι ἡ συνάντησις μὲ τὸν ἀναστημένο Κύριο.
Στὴν Θεία Λειτουργία εἶναι παρὼν ὁ Χριστὸς καὶ Αὐτὸς τελεῖ τὸ Μυστήριον:
«ὁ προσφέρων καὶ προσφερόμενος καὶ προσδεχόμενος καὶ διαδιδόμενος»

ἄγ. Γερμανὸς Α' πατρ. Κωνσταντινουπόλεως (+733)

«Ἐξήγησις τῆς θείας λειτουργίας» ἢ
«Ἱστορία μυσταγωγικὴ ἐκκλησιαστικὴ» ἢ «Ἱστορία ἐκκλησιαστικὴ καὶ μυστικὴ
θεωρία»

Τὰ ἀντίφωνα σημαίνουν τὶς προφητικὰς προρρήσεις.

«Ἡ εἴσοδος τοῦ Εὐαγγελίου ἐμφαίνει τὴν παρουσίαν καὶ τὴν εἴσοδον τοῦ Υἱοῦ τοῦ
Θεοῦ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον» κατὰ τὴν Γέννησίν Του.

Ὁ τρισάγιος ὕμνος προσφέρεται κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ ὕμνου τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν
δώρων τῶν Μάγων.

Ἡ ἐναρκτήριος εἰρήνευσις σημαίνει τὸ τέλος τοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου, ὅταν εὐλόγησε
τοὺς μαθητὰς λέγων «εἰρήνην ἀφήμι ὑμῖν».

«Τὸ δὲ καθίσαί ἐστιν ὅτε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τὴν σάρκα ... ἀνεβίβασεν ὑπεράνω πάσης
ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας ... καὶ προσήγαγεν αὐτὴν τῷ Θεῷ».

Τὸ προκείμενον τοῦ ἀποστολικοῦ ἀναγνώσματος πάλι σημαίνει τὴν προφητικὴν
προμῆνυσιν τοῦ Κυρίου.

«Ὁ θυμιατὴρ δεικνύει τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ, τὸ πῦρ τὴν θεότητα, ὁ εὐώδης
καπνὸς μηνύει τὴν εὐωδίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος προπορευσομένην».

Τὸ Εὐαγγέλιον δεικνύει τὴν ἀποκαλυπτικὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου, τὸ Εὐαγγέλιον
εἶναι τετραμερὲς (κατὰ Ματθαῖον, Μάρκον, Λουκᾶν, Ἰωάννην) σύμφωνα μὲ τὰ
τετράμορφα ζῶα τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ (Γεζ. α', 5-11).

«Τὸ κατασφραγίσαι τὸν ἀρχιερέα τὸν λαὸν ὑποδεικνύει τὴν μέλλουσαν παρουσίαν
τοῦ Χριστοῦ ἐν ,ςφ' ἔτει μέλλειν ἔσεσθαι διὰ τῆς ψήφου τῶν δακτύλων ἐμφαινούσης
ςφ» (ςφ' = στίγμα φί = 6500 ἔτος ἀπὸ γενέσεως κόσμου, δηλαδὴ ἔτος 993 μ.Χ.)

(ἔτος τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ 5507)

Τὸ εἰλητὸν σημαίνει τὴν σινδόνα, στὴν ὁποία ἐτύλιξαν τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ.

Γιὰ τοὺς κατηχουμένους ὁ Κύριος εἶπε «καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης, κάκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν ...» (Ἰω. ι',16).

Ἡ εἴσοδος τῶν τιμίων δώρων σημαίνει «τὴν εἴσοδον τῶν ἁγίων καὶ δικαίων ἀπάντων ... μεθ' ὧν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἰσπορεύεται ἔμπροσθεν ... νοερώς θεωρούμενον πυρὶ καὶ θυμιάματι καὶ ἀτμίδι ... [καὶ καπνοῦ] εὐώδους· τοῦ μὲν πυρὸς δεικνύοντος τὴν θεότητα, τοῦ δὲ εὐώδους καπνοῦ τὴν παρουσίαν αὐτοῦ ... ἔστι καὶ κατὰ μίμησιν τοῦ ἐνταφιασμοῦ τοῦ Χριστοῦ ... δίσκος ἔστιν ἀντὶ τῶν χειρῶν Ἰωσήφ καὶ Νικοδήμου ... τὸ δισκοκάλυμμά ἐστιν ἀντὶ τοῦ σουδαρίου ... τὸ καταπέτασμα, ἦτον ὁ ἀήρ, ἔστιν ἀντὶ τοῦ λίθου».

Ἀμέσως δὲ μετὰ τὴν ταφή τοῦ Κυρίου ἔρχεται ἡ προαναγγελία τῆς Ἀναστάσεως, «στῶμεν καλῶς· ἰδοὺ πρώτη ἡμέρα· στῶμεν μετὰ φόβου· ἰδοὺ δευτέρα ἡμέρα· ἐν εἰρήνῃ προσφέρειν· ἰδοὺ τρίτη ἡμέρα»!

«Τὰ δὲ ριπίδια καὶ οἱ διάκονοι ἐμφαίνουσι τὰ ἑξαπτέρυγα σεραφίμ καὶ τὴν τῶν πολυομμάτων χερουβίμ ἐμφέρειαν».

Τὸ πιὸ ἀρχαῖο κείμενο διακόπτεται στὸν ἐπινίκιο ἀγγελικὸ ὕμνο. Νεώτερες προσθήκες συνεχίζουν τὴν ἐρμηνεία μὲ πιὸ θεολογικὴ γλῶσσα ἀναμιγνύοντας ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴν Μυσταγωγία τοῦ ἁγίου Μαξίμου.

Νικόλαος καὶ Θεόδωρος, ἐπίσκοποι Ἀνδίδων (Παμφυλία, περὶ τὸ 1090)

«Προθεωρία κεφαλαιώδης

περὶ τῶν ἐν τῇ Θεῖα Λειτουργίᾳ γινομένων συμβόλων καὶ μυστηρίων»

Ὁ ἄρτος (τὸ πρόσφορο) εἰς τύπον τῆς Θεοτόκου.

Ὁ διάκονος, ὁ ὁποῖος ἀποτέμνει διὰ τῆς λόγχης τὸν ἄρτον, τυπώνει τὸν ἄγγελον τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Γενικῶς τυποῦται ἡ Βηθλεέμ, ἡ Ναζαρετ καὶ ἡ Καπερναούμ, οἱ τόποι ὅπου ἔζησε ὁ Κύριος πρὸ τῆς Βαπτίσεώς Του.

Ὁ ἱερεὺς, ὁ ὁποῖος παίρνει «καιρόν» (εὐλογία) ἀπὸ τὸν ἀρχιερέα καὶ ἐκφωνεῖ «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία», τυπώνει τὸν Τίμιο Πρόδρομο: «μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν».

Τὰ ἀντίφωνα εἶναι Ψαλμοὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἡ ὁποία προετοιμάζει τὸν κόσμον γιὰ τὴν ἔλευση τοῦ Κυρίου: «Ἀγαθὸν τῷ ἑξομολογεῖσθαι τῷ τεχθέντι Κυρίῳ», «Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν».

Στὰ ἀντίφωνα συνάπτεται ὁ τρισάγιος ὕμνος, «ἅγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος

ἀθάνατος . . .», διότι στήν Παλαιά Διαθήκη ἐνεργοῦσαν πάντοτε ὁμοῦ τὰ τρία πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Ἡ εἴσοδος τοῦ ἀρχιερέως σημαίνει «τὴν ἐπὶ τοῦ Ἰορδάνου ἀνάδειξιν καὶ φανέρωσιν» τοῦ Κυρίου.

Ἡ ἄνοδος τοῦ ἀρχιερέως στὸ σύνθρονον σημαίνει «τὴν ἀπὸ τῆς χαμερποῦς πολιτείας τῶν Ἰουδαίων καὶ τὴν ἐκ τοῦ Νόμου . . . μετάβασιν» πρὸς τὴν δωρεὰν τῆς χάριτος.

Ἡ σφραγὶς τῆς εἰρήνης σημαίνει τὸ «ἐκσφράγισμα τῶν περὶ Χριστοῦ προειρημένων προφητικῶν φωνῶν».

Τὸ ἀποστολικὸ ἀνάγνωσμα σημαίνει τὴν κλήσιν ὅλων τῶν ἀνθρώπων καὶ τὸ Εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα σημαίνει «τοὺς λόγους, τὰς ἐντολάς, τοὺς νόμους . . . τὰ πάθη, τὴν ταφήν, τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν ἀνάληψιν» καὶ τὰ ὅλα τὰ θαυμαστὰ θαύματα τοῦ Κυρίου.

Ἡ εἴσοδος τῶν τιμίων δώρων (μεγάλῃ εἴσοδος) καὶ ὁ χερουβικὸς ὕμνος τὴν «ἀπὸ Βηθανίας πρὸς Ἱερουσαλήμ δηλοῖ τοῦ Κυρίου εἰσέλευσιν», τότε πού «ὁ πλεῖστος ὄχλος καὶ οἱ τῶν Ἑβραίων παῖδες . . . τὸν ὕμνον ἀνέφερον αἰσθητῶς, νοητῶς δὲ ἄγγελοι μετὰ τῶν χερουβὶμ τὸν τρισάγιον ἀπεδίδοσαν ὕμνον».

«Ἡ δὲ πρὸς τὴν ἁγίαν τράπεζαν τῶν ἁγίων ἀπόθεσις μίμησιν ἔχει τηνικαῦτα μὲν τοῦ ἐστρωμένου ἀνωγέου, μετ' ὀλίγον δὲ ἡ αὐτὴ καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἀνύψωσιν· ἐν δὲ τῷ τέλει τὴν ταφήν εἰκονίζει καὶ τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἀνάληψιν.»

«Ἡ δὲ τῶν θυρῶν κλεισις καὶ ἡ ἐπάνω τούτων ἐξάπλωσις τοῦ καταπετάσματος, ὡς ἐν τοῖς μοναστηρίοις εἰώθασιν, καὶ ἡ τοῦ λεγομένου ἀέρος τῶν θείων δώρων ἐπικάλυψις, ὡς οἶμαι, τὴν νύκτα ἐκείνην δηλοῖ, καθ' ἣν ἡ τοῦ μαθητοῦ προδοσία προέβη, καὶ ἡ πρὸς Καϊάφαν ἀπαγωγὴ καὶ ἡ πρὸς Ἄνναν παράστασις καὶ αἱ ψευδομαρτυρίαι καὶ μὴν καὶ οἱ ἐμπαιγμοὶ καὶ οἱ κολαφισμοὶ . . . διὰ τί γὰρ τὸ κάλυμμα τοῦτο ἀἴρ ὠνομάσθη, ἢ πάντως διὰ τὸ τὸν ἐπικαλυπτόμενον παρ' αὐτοῦ σκοτεινὸν ἀέρα τῆς εἰρημένης νυκτὸς εἰκονίζεσθαι.»

«Αἰρουμένου δὲ τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ καταπετάσματος συστελλομένου, τῶν θυρῶν τε ἀνοιγομένων ἢ πρῶτα διατυποῦται, καθ' ἣν ἀπήγαγον αὐτὸν καὶ παρέδωκαν Ποντίῳ Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι.»

Ὅσα λέγονται καὶ ἐκτελοῦνται κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Εὐχῆς τῆς Ἀναφορᾶς συνδέονται μὲ τὸ Πάθος τοῦ Κυρίου, δηλαδὴ μὲ τὴν παράνομη δίκη, τὶς ψευδομαρτυρίαι, τὰ ραπίσματα, τὰ ἐμπτύσματα, τὰ κολαφίσματα, τὴν χλεύην, τὴν κοκκίνην χλαμύδα, τὸν ἐξ ἀκανθῶν στέφανον.

«Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις»

«Ἡ ὕψωσις τοῦ τιμίου σώματος εἰκονίζει τὴν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὕψωσιν καὶ τὸν ἐν αὐτῷ θάνατον καὶ αὐτὴν τὴν ἀνάστασιν. Δηλοῖ δὲ καὶ ἡ μετάληψις τὴν πρὸ τοῦ πάθους ἐπὶ τοῦ μυστικοῦ δεῖπνου μετάδοσιν τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ κοινουῦ ποτηρίου.»

«Ἡ ἄρσις τῶν καταλειφθέντων θείων λειψάνων . . . τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν ὑπαινίττεται· λέγει γὰρ τότε ὁ ἱερεὺς· ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεός, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου. Ὁ δὲ τελευταῖος θυμιατὸς τὴν χάριν τοῦ ἁγίου δηλοῖ Πνεύματος τὴν δι' ἐμφυσήματος δοθεῖσαν τοῖς ἀποστόλοις μετὰ τὴν ἀνάστασιν.»

ἅγ. Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς (580-662, Κωνσταντινούπολις)

«Μυσταγωγία»

Ἡ ΑΡΧΗ - Ἡ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ

Ὁ καιρὸς τοῦ Νόμου, ὁ Νόμος παιδαγωγὸς εἰς Χριστόν

Ἡ ΠΡΩΤΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

Ὁ καιρὸς τῆς Ἐκκλησίας

Ἡ ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

Ὁ καιρὸς τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων

Α': Ἡ πρώτη παρουσία τοῦ Κυρίου, ἡ ἐνανθρώπις τοῦ Θεοῦ, Ἰησοῦς Χριστός.

Β': Μετὰ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου ἔρχεται ὁ καιρὸς τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ὁ καιρὸς τῆς μαρτυρίας τῆς πίστεως μέσα στὸν κόσμον, κατὰ τὸν ὅποιο ὁ Θεὸς κοινωνεῖ μετὰ τὸν κόσμον καὶ ἀποκαλύπτεται διὰ τῶν ἁγίων Του.

Γ': Μετὰ τὴν δευτέραν παρουσία τοῦ Κυρίου καὶ τὴν μέλλουσα Κρίση εἰσαγόμεθα στὸν καιρὸ τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ἡ τέλεια ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ, ἡ Υἱοθεσία, ἡ Ἐνότητα τῶν πάντων.

Α': Ἡ πρώτη παρουσία τοῦ Κυρίου, ἡ ἐνανθρώπις τοῦ Θεοῦ, Ἰησοῦς Χριστός.

Εἴσοδος τοῦ ἀρχιερέως στὸν ναό = Πρώτη παρουσία τοῦ Κυρίου ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἄνοδος τοῦ ἀρχιερέως στὸν θρόνον = Ἡ Ἀνάληψις τοῦ Κυρίου καὶ ἡ ἐνθρόνισις Του εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς.

Β': Μετὰ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου ἔρχεται ὁ καιρὸς τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ὁ καιρὸς

τῆς μαρτυρίας τῆς πίστεως μέσα στὸν κόσμον, κατὰ τὸν ὅποιον ὁ Θεὸς κοινωνεῖ μετὰ τὸν κόσμον καὶ ἀποκαλύπτεται διὰ τῶν ἁγίων Του.

Εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα = Ἡ ἰδιαίτερη ἐπίσκεψη τοῦ Θεοῦ Λόγου πρὸς τοὺς μάρτυρες τῆς πίστεως, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Θεὸς Λόγος «συστέλλει τὸ φρόνημα τῆς σαρκός».

Εἰρηνεύσεις = Ἡ εἰρήνη, ποὺ χαρίζεται στοὺς ἀγωνιστὲς «ἐν τῇ καταργήσει τοῦ σώματος τῆς ἁμαρτίας ... ἵνα τοῦ πολεμεῖν ἀφέμενοι πρὸς γεωργίαν πνευματικὴν, εἴπουν ἀρετῶν ἐργασίαν, τὰς τῆς ψυχῆς μετασκευάσωσι δυνάμεις».

Ἀπόλυση τῶν κατηχουμένων = «γενικῶς τὴν τοῦ κόσμου τούτου συντέλειαν ὑποσημαίνει».

Κλείσιμο τῶν θυρῶν τῆς ἐκκλησίας = «τὴν τῶν ὑλικῶν δηλοῖ πάροδον καὶ τὴν γενησομένην μετὰ τὸν φοβερὸν ἐκεῖνον ἀφορισμὸν ... εἰς τὸν νοητὸν κόσμον, ἥτοι τὸν νυμφῶνα τοῦ Χριστοῦ, τῶν ἀξίων εἰσοδον».

Γ': Μετὰ τὴν δευτέρα παρουσία τοῦ Κυρίου καὶ τὴν μέλλουσα Κρίση εἰσαγόμεθα στὸν καιρὸ τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ἡ τέλεια ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ, ἡ Υἱοθεσία, ἡ Ἐνότητα τῶν πάντων.

Εἴσοδος τῶν τιμίων δώρων, Σύμβολον τῆς πίστεως, ἀσπασμὸς τῆς ἀγάπης = «ἀρχὴ καὶ προοίμιον ἐστίν ... τῆς γενησομένης ἐν οὐρανοῖς καινῆς διδασκαλίας περὶ τῆς οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ, τῆς εἰς ἡμᾶς, καὶ ἀποκάλυψις τοῦ ἐν ἀδύτοις τῆς θείας κρυφίτητος ὄντος μυστηρίου τῆς ἡμῶν σωτηρίας. Οὐ γὰρ μὴ πίω ... ἀπ' ἄρτι ἐκ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ἡμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς μου».

Εὐχὴ τῆς Ἀναφορᾶς (τρισάγιος ἀγγελικὸς ὕμνος) = «τὴν πρὸς τὰς ἀσωμάτους καὶ νοεράς δυνάμεις κατὰ τὸ μέλλον φανησομένην ἔνωσιν τε καὶ ἰσοτιμίαν παραδηλοῖ». Βασικὸ χαρακτηριστικὸ τῆς ἐνότητος καὶ ἰσοτιμίας αὐτῆς: ἡ «ταυτότητα τῆς ἀτρέπτου περὶ Θεὸν ἀεικινησίας».

Κυριακὴ προσευχὴ = προεικόνιση τῆς «ἐνυποστάτου τε καὶ ἐνυπάρκτου κατὰ δωρεάν καὶ χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος υἱοθεσίας ... καθ' ἣν πάσης ὑπερνικωμένης τε καὶ καλυπτομένης ἀνθρωπίνης ιδιότητος τῇ ἐπιφοιτήσει τῆς χάριτος υἱοὶ Θεοῦ χρηματίσουσι τε καὶ ἔσονται πάντες οἱ ἅγιοι».

Θεία μετάληψη - «τὴν ὑπὲρ λόγον καὶ νοῦν πρὸς τὸ ἐν τῆς θείας ἀπλότητος κρύφιον γενησομένην ... συναγωγὴν τε καὶ ἔνωσιν δηλοῖ ἐν τῷ ἀφθάρτῳ τῶν νοητῶν αἰῶνι ... ὥστε καὶ αὐτοὺς δύνασθαι εἶναί τε καὶ καλεῖσθαι θέσει κατὰ τὴν

χάριν Θεούς, διὰ τὸν αὐτοὺς ὅλως πληρώσαντα ὅλον Θεὸν καὶ μηδὲν αὐτῶν τῆς αὐτοῦ παρουσίας κενὸν καταλείψαντα».

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Ἡ Θεία Λειτουργία εἶναι ἡ σύναξη τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι παρὼν ὁ Χριστὸς καὶ Αὐτὸς τελεῖ τὸ Μυστήριον.

Ἡ Θεία Λειτουργία εἶναι ἡ ἔνωσις μετὰ τὸν Χριστό.

Στὴν Θεία Λειτουργία συντελεῖται ἡ ἐνότητα τῶν πάντων στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ.

Βλέπουμε τὸν Χριστὸ «ἀναμνησκόμενοι» τὴν ἐν σαρκὶ παρουσία Του στὸν κόσμον κατὰ τὸ ἱστορικὸ παρελθόν.

Βλέπουμε τὸν Χριστὸ «ἐρχόμενο» εἰς τὸ τέλος τῶν αἰώνων, εἰς τὰ ἔσχατα τῆς ἱστορίας.

Ἀποκάλυψις Ἰωάννου

«Λέγει ὁ μαρτυρῶν ταῦτα· ναί, ἔρχομαι ταχύ.

Ἀμήν, ναί ἔρχου, Κύριε Ἰησοῦ.

Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων τῶν ἁγίων. Ἀμήν.»